

Kirkjubæjarklaustri 19. janúar 2023

Umhverfisstofnun,
Suðurlandsbraut 24
108 Reykjavík

Efni: Athugasemdir Skaftárhrepps við tillögu að friðlýsingu vatnasviðs Skaftár í verndarflokki rammaáætlunar, vegna eignarhalds á jörðinni Á.

Vísað er til kynningar Umhverfisstofnunar á tillögu að friðlýsingu vatnasviðs Skaftár: Búlandsvirkjun R3140A á grundvelli flokkunar svæðisins í verndarflokk verndar- og orkunýtingaráætlunar, sbr. ályktun Alþingis nr. 24/152, frá 15. júní 2022, og erindis þar sem óskað er eftir athugasemdum við tillöguna. Í tillögunni felst friðlýsing orkuvinnslu vatnsafls umfram 10 MW á öllu vatnasviði Skaftár. Athugasemdir þessar varða stöðu sveitarfélagsins sem eiganda jarðarinnar Ár, landnr. L163299.

Jörðin Á liggur að Skaftá, á um 6-7 km kafla. Land jarðarinnar nær m.a. yfir farveg árinna og þ.a.l. er eignarhald á vatnsréttindum í ánni ekki aðeins bundið við helmingshluta, eins og þar sem ár eru merkivötn. Fallhæð Skaftár fyrir landi jarðarinnar er um 50 metrar og ljóst að mikil vatnsorka fylgir jörðinni, en meðalrennsli í Skaftá eru 115 rúmmetrar/sek.

Í fylgiskjali með bréfi Umhverfisstofnunar er gerð grein fyrir ætluðu friðlýsingarsvæði. Svæðið liggur m.a. yfir eignarland Ár og yfirlýst er að það eigi að fylgja vatnasvæði Skaftár.

Meginafstaða.

Meginafstaða eigenda Ár er að fyrirhugaðri friðlýsingu er mótmælt, sbr. einnig almennar athugasemdir sveitarfélagsins við tillöguna.

Grundvallarsjónarmið landeiganda eru að eignarréttarlegir hagsmunir eigenda Ár njóta verndar samkvæmt eignarréttarákvæði 72. gr. stjómarskrárinnar. Ákvörðun um friðlýsingu felur í sér varanlega takmörkun á heimildum landeigenda til nýtingar eignarréttinda varðandi mögulega orkuframleiðslu með vatnsafla í virkjun 10 MW eða stærri. Slíkir orkukostir eru raunhæfir og mögulegir, bæði með þeirri útfærslu sem fólst í Búlandsvirkjun og öðrum útfærslum á virkjunarkostum sem eru á svæðinu. Ákvörðun um friðlýsingu er íþyngjandi stjórnvaldsákvörðun. Strangar kröfur eru gerðar til málsmeðferðar stjórnvalda og skýrleika lagaheimilda sem eiga að vera forsendur íþyngjandi ákvarðana.

Ófullnægjandi heimild til friðlýsingar.

Þýðingu ályktunar Alþingis nr. 24/152, frá 15. júní 2022 sem grundvallar að mögulegri friðlýsingu verður að skoða í ljósi laga, nr. 48/2011, um verndar- og orkunýtingaráætlun.

Lög nr. 48/2011 um verndar- og orkunýtingaráætlun eru raunverulegur lagagrundvöllur friðlýsingar fyrir orkunýtingu. Samkvæmt 1. gr. laganna er markmið þeirra að tryggja að nýting landsvæða þar sem er að finna virkjunarkosti byggist á langtímasjónarmiðum og heildstæðu hagsmunamati þar sem tekið er tillit til verndargildis náttúru og menningarsögulegra minja, hagkvæmni og arðsemi ólíkra nýtingarkosta og annarra gilda sem varða þjóðarhag, svo og hagsmuna þeirra sem nýta þessi sömu gæði, með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.

Í 4. mgr. 3. gr. laganna kemur fram að í verndar- og orkunýtingaráætlun skuli í samræmi við markmið laganna lagt mat á verndar- og orkunýtingargildi landsvæða og efnahagsleg, umhverfisleg og samfélagsleg áhrif nýtingar, þ.m.t. verndunar.

Í 1. mgr. 6. gr. laganna kemur fram að í verndarflokk verndar- og orkunýtingaráætlunar falla virkjunarkostir sem ekki er talið rétt að ráðast í og landsvæði sem ástæða er talin til að friðlýsa gagnvart orkuvinnslu að teknu tilliti til sjónarmiða sem fram koma í 4. mgr. 3. gr.

Í athugasemdum við lagaákvæðið í frumvarpi að lögunum kom fram að í verndarflokk áætlunarinnar féllu virkjunarkostir. Jafnframt kemur fram: *Þá kunna að vera skilgreind svæði sem ástæða þykir til að friðlýsa gagnvart orkuvinnslu.* Flokkun virkjunarkosts í verndarflokk, leiðir því ekki til þess að landsvæði flokkist sjálfvirkt sem landsvæði sem ber að friðlýsa.

Við skoðun ályktunar Alþingis nr. 24/152, frá 15. júní 2022, verður ekki séð að Alþingi hafi tekið skýra afstöðu til þess að friðlýsa eigi tiltekið landsvæði þótt Búlandsvirkjun hafi verið felld í verndarflokk. Hvorki umfjöllun Alþingis né rammaáætlunar felur í sér að tekin hafi verið afstaða til friðlýsingar tiltekinna landsvæða, heldur varðar umfjöllunin virkjunarkostinn Búlandsvirkjun. Við mat á þeim virkjunarkosti var horft til vatnasviðs Skaftár, með ákveðnum hætti. Augljóslega eru fleiri mögulegir virkjunarkostir á vatnasviði Skaftár sem eru órannsakaðir. Friðlýsing er ekki tímabær.

Grundvallaratriðið er að vafasamt er að lagaheimild sé til friðlýsingar landsvæðis sem tekur til vatnasvæðis Skaftár, hvað sem líður flokkun Búlandsvirkjunar í verndarflokk. Ekki liggur fyrir skýr afstaða Alþingis um friðlýsingu landsvæðis.

Málsmeðferð að baki friðlýsingu landsvæðis ófullnægjandi.

Þá skortir á að málsmeðferð að baki ályktun Alþingis nr. 24/152, frá 15. júní 2022, hafi verið fullnægjandi svo tekin verði ákvörðun um friðlýsingu. Friðlýsing er því aðeins heimil að gætt hafi verið að verndar- og orkunýtingargildi landsvæðis, efnahagslegra áhrifa nýtingar, umhverfislegra áhrifa nýtingar og samfélagslegra áhrifa nýtingar, sbr. 1. mgr. 6. gr. og 4. mgr. 3. gr. laga 40/2011.

Í umfjöllun verkefnisstjórnar 3. áfanga rammaáætlunar var faghóp 3 falið að fjalla um samfélagsleg áhrif. Af lestri Lokaskýrslu Verkefnisstjórnar 3. áfanga verndar- og orkunýtingaráætlunar og kafla 6 um aðferðafræði og niðurstöður faghóps 3 er ljóst að ekki liggur fyrir greining á samfélagslegum áhrifum vegna einstakra virkjunarkosta. Í raun hafa niðurstöður aðeins almenna þýðingu varðandi greiningu á þeim samfélagslegum þáttum sem þarf að taka tillit til og frekari þróun á aðferðum sem hægt væri að beita við mat á samfélagslegum áhrifum. Ekkert mat liggur fyrir vegna vatnasviðs Skaftár.

Í umfjöllun verkefnisstjórnar 3. áfanga rammaáætlunar var faghóp 4 falið að fjalla um efnahagsleg áhrif. Inntak niðurstöðu faghópsins kemur fram á bls. 153 í skýrslunni: Faghópur 4 telur að ekki séu forsendur til að meta þjóðhagslega hagkvæmni þeirra virkjanakosta sem til umfjöllunar eru í þriðja áfanga rammaáætlunar. Tekið er fram að faghópurinn vann að hugmyndum um útfærslu á aðferðafræði sem starf faghópsins gæti hvílt á til framtíðar, en niðurstaðan er sett fram án undanbragða, um þá staðreynd að efnahagsleg áhrif einstakra virkjunarkosta voru ekki metin.

Það er yfirlýst í lokaskýrslunni að verkefnisstjórn byggir tillögu sína um flokkun virkjunarkosta á einkunnum faghópa 1 og 2. Tillagan hvílir hins vegar alls ekki á mati á samfélagslegum og þjóðhagslegum áhrifum, sem faghópar 3 og 4 áttu að fjalla um. Við skoðun á frekari málsmeðferð tillögunnar eftir skil verkefnisstjórnar er ljóst að ekki hefur átt sér stað nein skipuleg greining á samfélags- og efnahagslegum áhrifum einstakra virkjunarkosta.

Það liggur því hvorki fyrir mat á samfélagslegum né efnahagslegum áhrifum einstakra virkjunarkosta og getur ályktun Alþingis engu við það bætt. Ekkert mat hefur komið fram vegna samfélagslegra og efnahagslegra áhrifa Búlandsvirkjunar. Þaðan af síður liggur fyrir víðtækara mat á samfélags- og efnahagslegum áhrifum friðlýsingar alls vatnasviðs Skaftár, þar sem geta verið til staðar fleiri virkjunarkostir en Búlandsvirkjun. Skyldubundið mat sem er forsenda friðlýsingar landsvæðis hefur ekki farið fram, sbr. 6. gr. laga nr. 48/2011. Friðlýsing landsvæðis getur því ekki átt sér stað.

Sveitarstjóri Skaftárhrepps

Það er afstaða landeiganda að hvorki sé til staðar skýr lagaheimild fyrir friðlýsingunni né að málsmeðferð fullnægi kröfum sem gera þarf til slíkrar ákvörðunar. Friðlýsing mun skerða eignarréttindi viðkomandi jarðar varanlega sem landeigandi getur ekki sætt sig við. Verði framhald á málinu, áskilur landeigandi sér allan rétt til að fá ákvörðun um friðlýsingu hnekkkt og/eða krefjast bóta vegna hvers kyns skerðinga á eignarréttarlegum hagsmunum sem leiða af friðlýsingunni.

Virðingarfyllt,
fyrir hönd Skaftárhrepps,

Einar Kristján Jónsson

